

Erik Ansvang

DYRE- SYMBOLIK

VisdomsNettet

www.visdomsnettet.dk

DYRESYMBOLIK

Erik Ansvang

VidsomsNettet
www.vidsomsnettet.dk

DYRESYMBOLIK

Af Erik Ansvang

I symbolikken beskrives menneskelige egenskaber mange gange ved hjælp af fugle og dyr – ofte uden en logisk forbindelse mellem dyrets og menneskets adfærd. Der findes utallige eksempler på dette. Eksempelvis kan man føle sig fri som en fugl, men ingen vil sige, at de føler sig fri som en elefant, selv om den er nøjagtig lige så fri som fuglen. Hvis man spiser som en fugl, mener man, at man spiser meget lidt, men i virkeligheden indtager en fugl dagligt en mængde føde, der svarer til dens egen vægt.

Man siger, at et menneske med høj intelligens er klog som en ugle, selv om uglen uden tvivl kun har forstand på at være ugle. Et grådigt menneske sammenlignes med en grib – en gebyrgrib for eksempel – selv om gribben nøjes med resterne fra andres måltider. Og man kan drikke sig hønefuld, selv om høns aldrig gør det.

Man kan også være myreflittig eller en doven hund. Dovenskab kan man naturligvis opleve hos hundene lige som hos stort set alle andre dyr,

men det er trods alt værre at gå i hundene. Hvis man herefter vil videre i livet, må man foretage en kovending.

Har et menneske en glubende appetit, er det sulten som en ulv, mens en anden kan være snu som en ræv eller glat som en ål. Hvis det medfører, at man bliver snydt, vil man måske føle sig torskedum og stå og se fåret ud. Men det er uden tvivl bedre end at være et svin ... eller en haj – eksempelvis et miljøsvin, en bolighaj eller en billethaj.

Dyresymbolikkens oprindelse

Den symbolske relation mellem mennesker og dyr er ikke af nyere dato. De gamle religioner repræsenterer *ikke* en form for primitiv dyretilbedelse, selvom mange tror det. De gamle vise mænd og kvinder betragtede dyrene som en legemliggørelse af esoteriske *principper*, som mennesket kunne forholde sig til. I de gamle kulturer havde dyrene således symbolske betydninger, der relaterede til menneskelige egenskaber på godt og ondt. Når dyrene vises i de gamle manuskripter, på kirkens skulpturer og i kalkmalerierne, er det derfor ikke af dekorative hensyn, men fordi de betegnede bestemte *egenskaber*.

Hovedparten af kristendommens dyremotiver stammer oprindeligt fra Indien og Egypten, og det er forklaringen på, at man også i middelalderen tillagde dyrene symbolske egenskaber. Dyresymbolikken hentede Kirkens folk først og fremmest i *Bestiarius*, en latinsk oversættelse af den græske bog *Physiologus*, som er forfattet i Syrien i slutningen af 300-tallet. Bogen indeholder en række dyrefabler, hvori dyrene tilskrives menneskelige egenskaber eller repræsenterer abstrakte begreber. Nogle dyr, som eksempelvis løven, enhjørningen, pelikanen og lammet, repræsenterede det gode. Andre dyr stod for det onde, f.eks. aben, bjørnen, bukken, slangen, svinet og de forskellige dyr af hundefamilien.

Enhjørningen er et vildt dyr, som kun en jomfru kan fange, og når dyret ser hende, lader det sig frivilligt indfange, går det hen til hende og lægger sig i hendes skød. Enhjørningen symboliserer Kristus, og hornet repræsenterer hans uovervindelige styrke. At han lægger sig i jomfruens skød betyder, at han har iklædt sig menneskeskæbne i Marias skød.

Man må huske, at ondt og godt er knyttet til de livsværdier, som samfundet fungerer under. Hvad der i ét samfund er godt og ondt, bliver ikke nødvendigvis betragtet som godt og ondt i et andet samfund. Hvad der er godt og ondt, er altid bestemt af de etiske og moralske normer, som et samfund i forskellige perioder er baseret på. Godt og ondt skifter fra samfund til samfund – fra tid til anden.

Absolut godt og absolut ondt

Når man esoterisk bruger begreberne godt og ondt, dyd og last, som udgangspunkt, må der symbolsk være tale om noget absolut. Der må være tale om former for godt og ondt, der ikke er afhængige af en eller anden form for tilværelse eller livsstil. Der må være tale om noget grundlæggende godt og noget grundlæggende ondt.

En løve kan symbolisere Kristi opstandelse, for ifølge bestiariene føder løvinden dødfødte unger, men hun vækker dem tre dage efter til live med sit brøl. På samme måde lå den afdøde Kristus i graven, men på tredjedagen genopstod han, eller han blev genopvækket af sin faders stemme. Løven har dog samtidig andre symbolbetydninger og kan også stå for det onde.

Duen er symbol på Helligånden især i forbindelse med den evige hvile, hvorimod Fugl Fønix og pelikanen symboliserede genopstandelse – det vil sige det gode. Ræven var i middelalderen et symbol på falskhed og svig – altså på det onde eller selve Djævelen. Og gåsen blev betragtet som et uintelligent dyr.

Biblia Pauperum

Biblia Pauperum ("fattigmandsbibelen") tjente som model for en stor del af den sene middelalders kalkmalerier. Middelalderens malere og billedhuggere var i vidt omfang bundet af Kirkens faste regler for, hvordan de bibelske figurer skulle fremstilles, og hvordan ornamenten og inventar skulle udformes, sådan at deres symbolske indhold blev tydeliggjort. Har en apostel f.eks. kort, krøllet skæg og tonsur,¹ er der tale om Skt. Peter. Apostelen Paulus gengives med skaldet isse og langt skæg.

Men hvis organisationer eller enkeltpersoner giver en bestemt fortolkning af symbolerne, som andre efter deres mening bør acceptere som den rigtige, så er det ikke længere symboler.

¹ Tonsur (af latin *tondere* = "at klippe") er en rituel frisur til gejstlige mænd indenfor enkelte kristne kirker.

Det er ikke længere billeder og tegn, der ved indre bearbejdning gradvis kan åbenbare sig for den enkelte. "Symbolerne" er blevet til normer, som man lige så godt kunne udtrykke i tale og skrift.

De fire elementer

I umindelige tider har åndelige og religiøse sider af livet været udtrykt i symboler. Det gælder inden for alle kulturkredse. Mennesket har ved hjælp af symbolforståelse erkendt, at det, der kaldes helligt, *ikke* kan udtrykkes i almindelige meddelelsesformer. Det kan *ikke* normaliseres. Det kan *ikke* bestemmes ude fra. Det hellige skal leves og opleves af den enkelte, ellers er det *ikke* helligt for den, der erkender det. Formålet med symbolikken er at gøre det, der er usynligt for det fysiske øje synligt for det "indre øje". Et eksempel fra *Det gamle Testamente* er Zakarias' vision:

"Atter løftede jeg mine øjne og skuede, og se, fire vogne kom frem mellem de to bjerge ... For den første vogn var der røde heste, for den anden sorte, for den tredje hvide og for den fjerde brogede."

Zakarias' Bog, 6,1,5

Da han spurgte englen, "hvad er dette", fik han svaret:

"Det er Himlens fire ånder".

De fire heste symboliserer de fire elementer, som er de grundlæggende kræfter i naturrigerne og i mennesket. Jordelementet henviser til det fysiske og handlende menneske, vandelementet til menneskets følelser og begær, luftelementet til tanker og forestillinger og ildelementet til menneskets sjæleliv. Samme symbolik kan man læse i Ezekiels vision, som er en klar beskrivelse af fire kosmiske kræfter:

"Jeg skuede, og se, et stormvejr... en sky omgivet af ild. Midt i ilden var der noget lige som fire levende væsener ... de havde et menneskes skikkelse, men de havde hver fire ansigter og fire vinger ... et menneskeansigt, et løveansigt, et okseansigt og et ørneansigt. Videre skuede jeg, og se, der var et hjul på Jorden ved siden af hvert af de levende væsener ... og de var lavet således, at der i hvert hjul var et andet hjul ... thi det levende væsens ånd var i hjulene."

Ezekiel, I

De fire væsener samlede grækerne til et enkelt symbol i deres udgave af sfinksen, som har menneskeansigt, løveforkrop, oksebagkrop og ørnevinger. Sfinksen er således symbol på de fire elementer og på de fire stjernetegn: Vandbæreren, Løven, Tyren og Skorpionen. (Skorpionen kaldes også "den faldne ørn"). De fire elementer er stoffets kræfter, som sjælen drages imod, når den vil arbejde på sin udvikling. De gamle egyptere billedliggjorde samme ide ved hjælp af fire tyrekalve – en rød, en sort, en hvid og en broget. Den grundlæggende symbolik stammer således fra det gamle Egypten.

Når egypterne valgte tyrekalve og ikke heste i deres symbolik, skyldes det, at tyren symboliserer den menneskelige bevidstheds kamp for at transcenderer tiltrækningen til eller begæret efter seksualitet op til højere former for åndelig frugtbarhed. I den højeste betydning symboliserer Tyrens stjernetegn i astrologien den menneskelige bevidsthed, når den har overvundet seksualitetens barrierer og er parat til at benytte tiltrækningskraften i en højere betydning, det vil sige i den betydning, at den lavere natur tiltrækkes af de højere planers lykkfølelse, som kaldes lyksalighed.

De fire elementer er kræfter og kvaliteter i mennesket. Jordelementet henviser til det fysiske legeme og menneskets handlingsliv. Vandelementet er menneskets følelsesliv. Luftelementet er tankelivet. Og ildelementet er sjælelivet. Et menneske er *ikke* sit fysiske legeme, sine følelser eller tanker. Det er sjælen i mennesket, der tænker, føler og handler. Men de fleste identificerer sig med disse egenskaber, selvom de blot er redskaber for sjælen. En bygningshåndværker identificerer sig ikke med sine redskaber, mens han opfører et tempel eller en katedral. På samme måde bør et menneske heller ikke identificere sig med sine redskaber. En af de vigtigste opgaver på udviklingsvejen er at erkende, at man ikke *har* en sjæl – man *er* en sjæl. Udvikling (og indvielse) er derfor nært knyttet til evnen til at disidentificere sig med personligheden (tanker, følelser og handlinger), som mennesket *ikke* er, og identificere sig med det, mennesket dybest set er – sjælen.

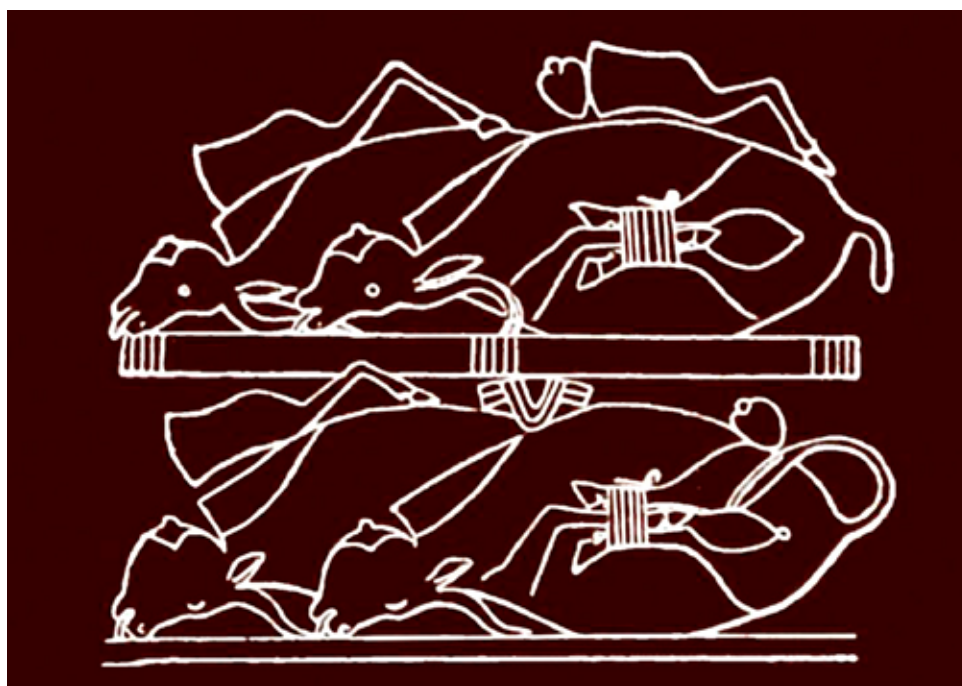
Dyreofringer

Denne disidentifikation kræver *ofre*. Man skal eksempelvis give afkald på identifikation med følelseslivet, som de fleste holder meget af. Det betyder ikke, at man ikke længere skal føle. Man skal blot opgive forestillingen om, at man *er* følelsen. Man er *den*, der føler – ikke selve følelsen.

Dette offer blev billedliggjort som symbolsk ofring af *indre* dyr. Menneskets animalske eller instinktive natur skulle aflægges og ofres. Symbolikken kendes fra *Det gamle Testamente*. Her var Aron iført en fin hvid linnedkjortel som symbol på tænkeevnen. Den skulle han bære inderst, fordi menneskets evne til at tænke er det redskab, der kan skabe kontakt til sjælen. Arons overkjortel var derimod ulden, altså en grov, animalsk klædning som symbol på følelseslivet, der er knyttet til menneskets begær. Han måtte aflægge sine lavere begær symboliseret af den animalske klædning. Når hans tænkning ikke blev styret og formørket af begærlivet, kunne han bruge den klare tænkning og derved skabe kontakt til sin indre gud – sjælen.

Tænkeevnen er den evne, der karakteriserer mennesket. Ordet "menneske" eller det engelske "man" stammer fra sanskritordet "manas", der betyder "tænkeren". Mennesket har således en evne, der ikke findes i dyreriget. Dyr kan ikke ræsonnere sig frem til en forståelse af årsag og virkning. De reagerer instinktivt på omgivelserne.

Oprindeligt var dyreofringer således symbolske og et udtryk for, at et menneske ofrede noget lavere i sin natur for at integrere og udtrykke noget højere. Offerhandlinger var således udtryk for en åndelig opbygning af *bevidstheden*. Det er derfor indlysende, at ofring af fysiske dyr er en misforståelse. Ofrer man rigtige dyr, er der reelt tale om sort magi. De dyr, man ifølge Bibelen ofrede til Gud, var oprindeligt udelukkende *symbolske*, men som på så mange andre områder, har mennesket fordrejet og forvansket en indre symbolsk ceremoni og gjort den til en ydre fysisk og materialistisk handling.

Det bør være en selvfølge, at intet levende væsen kan købe sig goodwill hos Gud ved at slå et andet levende væsen – et andet af Guds skabninger – ihjel. Offeret er selvfølgelig "*dyret i mennesket selv*" – den animalske, instinktive eller lavere natur. Indvielsesprocesserne lærte mennesket, at det skal opgive sine begær efter materielle ting og løfte de primitive tanker, følelser og handlinger op på højere og mere åndelige niveauer.

Ifølge Rabbinerskrifterne (kommentarværker til Det Gamle Testamente) forbød Moses menneskeofring, men han bevarede alligevel en form for ofring: At stene en gedebuk – en *syndebuk*. Stening af mennesker som straf for en forbrydelse var almindeligt på hans tid, men Moses indførte en human lovgivning, der dengang var revolutionerende. I hans lovgivning skelnes der mellem stening af et menneske og stening af en gedebuk. Bukken måtte lægge krop til en form for *syndsoverførelse* – den erstattede mennesket som stedfortrædende offer.

Steningen var tilsyneladende en mentalhygiejnisk foranstaltning, som blev brugt til at tage overtrykket af en ophidset situation, før nogen gjorde hinanden skade. Denne praksis fortsattes så sent som på Jesu tid, når jøderne ofrede påskelam.

Jesus tog selv afstand fra ideen om at ofre levende væsener for at formilde en vred Gud, for han sagde til farisæerne:

"Barmhjertighed ønsker jeg, ikke slagtoffer."

Matt. 9,13

Jesus selv blev betegnet som "et lam" – og dette "lam" blev som bekendt også dræbt som *stedfortrædende offer*.

I dag anser de fleste ofring af dyr som en religiøs handling, der er både primitiv og brutal – ja endog nedværdigende, men må man dog spørge sig selv, om denne praksis er udtryk for et lavere standpunkt i et folks moral end masseslagtning af dyr alene for at tilfredsstille et madbegær. Man bør overveje, om de store ofringer i Salomons tempel for eksempel var mere demoraliserende for folkets bevidsthed end de daglige masseslagtninger i nu-

tidens slagtehus. Måske burde man ikke se på de gamle templers skikke med så stor foragt?

Som foroven, således også forneden

Men tilbage til dyresymbolikken. Når dyr i alle tider og i alle kulturer er blevet anvendt som symboler på kvaliteter og kræfter i såvel kosmos som i mennesker, kunne det se ud som om mennesker engang i tidernes morgen besluttede at opfinde og tilføje en symbolsk betydning til udvalgte dyr, men det vil være en misforståelse. For de gamle vise mænd og kvinder var alt i skabelsen ydre, synlige former, der rummede en usynlig bevidsthed eller en kvalitet, som havde sin naturlige plads i den guddommelige skabelse. Alle former er dermed et udtryk for et stadie af guddommelig bevidsthed, som rummer et meningsfuldt aspekt af den guddommelige hensigt.

I de gamle kulturer repræsenterede dyrene ikke blot en bestemt adfærd, der med en vis fantasi kunne fortolkes som eller oversættes til symboler for åndelige principper. Dyrene *har* den aktuelle adfærd, ganske enkelt fordi de instinktivt og naturligt udtrykker et bestemt princip, og dette princip er et lavere udtryk for et tilsvarende princip på et højere udviklingsniveau. *Princippet* er derfor det samme, men udtrykket er forskelligt på grund

af forskellen i udvikling mellem dyrerige og menneskerige. Og princippet kan desuden udvikles sådan, at det ligeledes repræsenterer overmenneskelige riger og bevidsthedstilstande.

Det hermetiske aksiom siger: *"Som foroven således også forneden – som i det store, således også i det små – som i det ydre, således også i det indre"*. Hermes Trismegistos siger på denne måde, at skabelsen eller manifestationen er udtryk for, at et højere princip spejles eller reflekteres ned på et lavere niveau (det er den proces, der kaldes involution), hvorefter de lavere principper søger tilbage mod sit udgangspunkt (det, der kaldes evolution). De lavere naturriger – mineralriget, planteriget og dyreriget – repræsenterer derfor principper og kvaliteter, der kan åbne forståelsen for de samme principper og kvaliteter på et højere niveau eller i et højere naturrige – eksempelvis menneskeriget. Men da dette niveau på samme måde er udtryk for en spejling af noget højere, åbner symbolforståelsen desuden døren til erkendelse af de samme principper og kvaliteter på et niveau, man kan kalde det overmenneskelige rige.

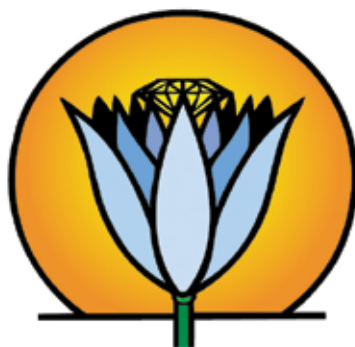

Her er nøglen til forståelsen af udviklingen af de gamle kulturers dyresymbolik, som rummer, skjuler og potentielt afslører arketyperiske kræfter og principper. På lavere niveauer udtrykkes principper og kvaliteter instinktivt (genetisk), hvorimod mennesket på sit niveau forstår årsag og virkning, der giver mulighed for bevidste valg, fravalg og reaktioner.

Ethvert symbol indeholder derfor mange niveauer af forståelse, og da kvaliteterne findes i ethvert menneske – erkendte eller latente – kan symbolforståelse medføre selvindsigt, som i sin natur må være individuel. Derfor kan symbolforståelse aldrig blive en naturvidenskabelig disciplin, hvor logisk forskning og bogstavelig tolkning kan føre frem til en sandhed, der er ens for alle, sådan som det kræves af nutidens forskning.

Et ægte symbol repræsenterer en abstrakt ide, en kvalitet eller en proces. Når en abstraktion omsættes til et billede, bliver det muligt for iagttageren at udvikle suggestioner og associationer. Billedet er en forenkling af et koncept, som gør det muligt at kommunikere komplekse ideer på tværs af sprogbarrierer. Desuden rummer det kraften til at påvirke underbevidstheden, som altid arbejder med symboler og udtrykker sig i symboler.

VidsomsNettet
www.vidsomsnettet.dk